

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације *ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ РОМА У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ У ЦРНОЈ ГОРИ* кандидаткиње Весне Делић

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 28. маја 2020. године, изабрани смо у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ РОМА У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ У ЦРНОЈ ГОРИ*, коју је поднела Весна Делић, докторанткиња Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду

Прочитали смо докторску дисертацију и Наставно-научном већу подносимо

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Весна Делић, девојачко Расулић, рођена је у Ваљеву 1980. године, где је завршила основну школу. У Београду, 1999. године, завршила је средњу балетску школу, „Лујо Давичо,“ Одсек за народне игре. Исте године уписује основне студије на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Дипломирала је 2005. године са темом *Испољавање етничког идентитета у навијачкој поткултури Србије – „Цигани“ и „Гробари,“ два назива за реч Срби*, ментор проф. др Бојан Жикић. Убрзо након завршених основних студија, сели се у Црну Гору и запошљава у невладиној организацији „Фондација за стипендирање Рома.“ У организацији је обављала послове координаторке програма из области културе, запошљавања и образовања одраслих Рома и подршке школовању расељених лица. Под покровитељством Министарства културе, спорта и медија Владе Црне Горе, у издању Института за социјалну Инклузију (раније Фондација за стипендирање Рома), 2008. године, објавила је књигу *Отворена врата. Антрополошки прилог културама Рома и Египћана у Црној Гори*. Књига је настала на основу квалитативних истраживања које је спровела међу Ромима и Египћанима у Црној Гори, а која су представљала прва истраживања таквог типа међу Ромима у Црној Гори. Сходно одлуци Универзитета у Београду, о могућности уписа докторских студија студената који су завршили основне студије по старом програму, а који немају мастер или магистарски рад, већ испуњавају друге услове стечене за време основних студија, али и одлуци већа Одељења за

етнологију и антропологију да прихвате већ поменути књигу као подједнако квалитетан рад, 2009. године на истом Одељењу уписује докторске студије, под менторством проф. др Саше Недељковића. Недуго након уписа, започиње са квалитативним истраживањима међу домицилним Ромима у Црној Гори, који су уз одређене прекиде трајале до 2019. године. У назначеном периоду родила је двоје деце, што је знатно успорило предвиђену динамику завршетка докторских студија, али је са друге стране дужина трајања истраживања допринела откривању нових социјалних феномена у ромским групама, а који су у извесној мери утицале на њихове етничке идентитете. Објавила је три рада у релевантним научним часописима (од чега је један страни) и учествовала на једној домаћој научној конференцији и на две међународне. Области њеног ужег научног интересовања су: етницитет, транзиција, традиција.

Докторска дисертација Весне Делић *ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ РОМА У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ У ЦРНОЈ ГОРИ* тематски је повезана са истраживањем транзиције у црногорском друштву, тј. њеним утицајима на етнички идентитет домицилних Рома у Црној Гори. Дисертација испитује начине на који су социјалне, економске и политичке промене утицале на конструкцију етничких идентитета црногорских Рома и дефинисање граница између различитих и обично супростављених заједница у оквиру истог државног оквира. Делић полази од хипотезе да је у процесу транзиције на (ре)конструкцију ромских идентитета једним делом утицала државна политика, али да су у много већој мери утицај извршиле промене на глобалном плану. Предмет свог истраживања, у складу са темом, поставља у оквире домицилне ромске заједнице у Црној Гори, али га допуњује проучавањима већинске популације, комбинујући инсајдерску и аутсајдерску перспективу, тј. емски и етски приступ. Циљ овако постављеног истраживања био је да се утврди да ли је, на који начин и у којој мери промењен однос Рома према својој традиционалној идентитетској формули, да ли је промењен однос Рома према црногорском идентитету, да ли је дошло до промена у односу већинског становништва према ромском идентитету, односно да ли је дошло до промена у односу између различитих група унутар саме ромске популације.

Сва грађа изнета у раду је резултат теренских истраживања која су спровођена у различитим временским размацима, у периоду од 2010. до 2019. године у Подгорици, Никшићу, Бијелом Пољу, Беранама, Херцег Новом и Бару. Кандидаткиња је користила преваходно квалитативне методе при истраживању – дубински интервју, партиципацију са опсервацијом и писани упитник. Истраживањем у ромској заједници обухваћено је 50 припадника две ромске групе у Црној Гори, од чега је са десет

породица поновљен интервју, како због дужине трајања истраживања, тако и због мерења промена које су се у међувремену десиле. Делић је вршила и анализу медијских садржаја, стратешких докумената и програма који се баве социјалном инклузијом Рома и смањењем етничке дистанце. Поред тога, велика пажња је посвећена одређеним обрасцима понашања Рома и осталог становништва у виртуелном свету. Истраживање је обухватило и анкетно испитивање 100 припадника већинског становништва. Докторска дисертација има 258 страна компјутерски обрађеног текста (проред 1; величина слова 12; фонт Times New Roman) и 14 страна документације која садржи библиографију радова, списак извора употребљених при изради дисертације и кратку биографију аутора. Поред уводног и закључног дела, дисертација садржи још теоријско-методолошки оквир и пет засебних поглавља.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет дисертације Весне Делић су домицилни Роми у Црној Гори, тј. утврђивање начина на који је преструктурирање социјалног, економског и политичког система у црногорском друштву утицало на конструкцију њиховог етничког идентитета. Кандидаткиња на основу анализе дискурса и анализе наратива прати процесе развоја црногорских ромских заједница у Црној Гори, те проучава механизме који су настали као одговор на наводствене услове, помоћу којих црногорски Роми врше етничку самоидентификацију и друштвену категоризацију. Идентитет, у том смислу, посматра као променљиву категорију која представља ситуациони одговор на увек нове и другачије изазове. Полазећи од претпоставке да су у процесу транзиције Роми у Црној Гори били под највећим диригованим утицајима институција и друштвених субјеката који се налазе ван њихових социјалних оквира, Делић анализира инструменте на основу којих се идентитет конструише у институционалним оквирима, стављајући акценат на питање интеграције и мултикултуралне политике.

Циљ кандидаткиње је да понуди одговор на питање у којој су мери на етнички идентитет Рома у процесу транзиције у Црној Гори утицала диригована деловања свих актера укључених у процесе њихове социјалне инклузије у црногорско друштво, а колико недириговани утицаји, тј. социјалне, економске и политичке промене на глобалном нивоу. Циљ је био утврдити да ли је приликом тих процеса дошло до промена у односима како унутар, тако и изван проучаване групе, као и до смањења

етничке дистанце што би евентуално могло да обезбеди услове за стварање јединства унутар ромске популације, али и за друштвену интеграцију црногорских Рома.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Кандидаткиња има неколико полазних хипотеза које кроз рад доказује:

- 1) Основна хипотеза је да су политике државних институција усмерених ка Ромима у тесној вези са друштвено-политичким тенденцијама Црне Горе да се укључи у Европску унију, због чега на интензивнији и директнији начин делује на традиционалне системе црногорских Рома.
- 2) Роми у Црној Гори спорије мењају делове традиционалних структура који се налазе под директним ударом институција и особа ван њихових група, док се брже прилагођавају социоекономским трансформацијама на макро нивоу, тј. новонастале ситуације и елементе модерног начина живота брже усвајају и модификују како би одржали постојаним своје етничке оквире.
- 3) Још увек се нису створили услови да дође до веће кохезије и уједињења различитих ромских група у Црној Гори јер је и једнима и другима важнији „ужи“ ниво етничког идентитета, тј. идентитет ромске субгрупе
- 4) У последњој хипотези кандидаткиња наводи да је већа „видљивост“ Рома у процесу транзиције у Црној Гори створила већу етничку дистанцу између њих и осталих становника Црне Горе.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

У уводном делу, кандидаткиња даје уводне напомене и базична одређења теме и спроведеног истраживања, упознајући тако читаоце са темом и циљем рада. *Уводни* део је подељен на неколико подпоглавља, чиме је Делић хтела да представи историјски пут балканских Рома, начине стварања различитих ромских етничких група, дефинисање етничких граница и степен извршеног утицаја доминантног становништва на ромске културе у срединама које су населили. Овај кратак историјски осврт на начине конституисања ромских етничких група у земљама у региону, као и на облике друштвеног уређења и самоорганизовања, буђење националне идеје и утицај међународних и државних институција на те процесе, требало је да послужи као основа

за компарацију и анализу истих или сличних друштвених процеса кроз које су пролазили црногорски Роми. Црна Гора је последња балканска земља коју су Роми населили, те су одређени модели који су уочени код других балканских ромских заједница код црногорских Рома у одређеном историјском периоду изостајали. Из тог разлога кандидаткиња пружа увид у доступне историјске изворе о првим ромским групама на црногорском тлу, њиховим начинима насељавања, претходној земљи порекла, етничком редефинисању првих Рома, па и формирању нових етничких заједница. Посебан акценат ставља на указивање важности различитих утицаја којима су биле изложене две црногорске ромске групе, а што је резултирало стварању одвојених ромских етничких група међу којима постоје јасно дефинисане границе. Кандидаткиња се води теоријом о постојању два нивоа етничког идентитета Рома (Marushiakova 2008), при чему је „ужи“ ниво етничког идентитета, тј. припадност ромској субгрупи, важнији од „ширег“ нивоа, који подразумева припадност ромској нацији. Како је буђење идеје о националном уједињењу Рома настало од стране ромских активиста широм Европе још средином двадесетог века, Делић наглашава да се ромска елита у Црној Гори формира тек почетком двадесет првог века. Она није подстакнута и оснажена из социјалних и етничких оквира ромских група, већ је диригованим и директним деловањем међународних и државних структура створена у циљу развоја ромских лидерских потенцијала, које би довеле до социјалне инклузије и очувања културе и идентитета Рома у Црној Гори путем мултикултуралних политика. Последњу целину уводног дела кандидаткиња је оставила за подробен опис друштвеног уређења и родних односа црногорских домицилних Рома, тј. Чергара и Рома-Муслимана, како би приказала важност који они придају одређеним друштвеним праксама које сматра стубовима традиционалних ромских структура, а који, самим тим, највише одолевају утицајима са стране.

Друго поглавље кандидаткиња је посветила представљању теоријско-методолошког оквира рада који се базира на конструкционизму и инструментализму, те је идентитет схваћен као стратегија, тј. као променљива величина која представља ситуациони одговор на увек и нове другачије изазове (Недељковић 2009). Делић истиче чињеницу да особе имају вишеструки и вишеслојни идентитет (Смит 2010) и да у свакој ситуацији долази до преструктурирања делова система идентитета. Идентитет посматра као „аналогни,“ а не као „дигитални“ феномен, водећи се схватањем да на тај начин лакше можемо да откријемо степене сличности или различитости међу групама, степене интегрисаности или маргинализације (Ериксен 2004). Заступа мишљење да су

друштвени идентитети флуидни, релативни, ситуационо условљени, аналогни или градуирани и сегментирани (Ериксен 2004). Ромске заједнице, у складу с тим, посматра као друштвене и културне конструкције, а идентитете припадника тих заједница посматра као еластичне и релативне, али не и неограничено флексибилне (Ериксен 2004). Мишљења је да је овај модел посебно прикладан за проучавање маргиналних мањинских заједница, које се дефинишу као „затворене“ групе, потврђујући теорију да етничке групе увек имплицирају етничке односе, што подразумева да приликом проучавања *мањина*, увек треба проучавати и *већину* (Ценкинс 2001). Као методе за анализу друштвених и идентитетских процеса домицилних Рома у процесу транзиције у Црној Гори, изабрала је анализу дискурса и анализу наратива. Анализу дискурса изабрала је на основу тезе да дискурс, као посебна форма друштвене праксе, има важну улогу у конструкцији различитих облика идентитета (Ђурић-Миловановић 2015). С обзиром да се под анализом дискурса подразумевају веома различити стилови анализе у зависности од теоријског полазишта или дисциплинарног подручја (Радуловић 2012), анализа дискурса примењена у овој студији односи се на одређено културолошко знање, норме, друштвена правила понашања, представе, социјалну, религијску, економску и свакодневну праксу на основу којих се конструише начин на који Роми у Црној Гори образују своје специфичне културне обрасце и етничке оквире, тј. начин на који (наново) конструишу „друштвене истине“ и прихватљиве моделе понашања. Поред дискурс анализе, вршена је и анализа наратива, јер се пошло од става да је наративни идентитет произашао из преплитања историје и замишљеног наратива, па приче о животу бивају обликоване уз помоћ истинитих или фиктивних прича које субјекат прича о себи (Ђурић-Миловановић 2015).

У наредном поглављу, *„Антрополог/шкиња међу Ромима - кума није дугме,“* кандидаткиња испитује позицију антрополога приликом истраживања мањинских заједница, где, на основу сопствених искустава, представља теорију о антропологу као могућем „окидачу“ за испољавање ставова и маркера етничке припадности припадника заједнице међу којима врши истраживање, али и припадника заједнице којој сама припада. На основу анализе ситуационих односа Делић је дошла да закључка да антрополози приликом дужег и континуираног истраживања међу ромском популацијом могу од стране Рома да буду „присвојени,“ а од стране сопствене заједнице „одвојени/удаљени“,“ па самим тим и друштвено лиминализовани. У овом поглављу кандидаткиња подробно описује своја теренска искуства, изазове, личне недоумице и анализира однос између истраживача и испитиваних, чиме уједно

проверава у научној и широкој јавности постојеће теорије о „затворености“ ромских група, о принципу реципроцитета (тзв. контрауслуги) и поставља питања етике приликом саопштавања друштвених истина о Ромима.

Поглавље *„Време промене - етнички идентитет Рома у процесу транзиције у Црној Гори“* кандидаткиња представља у четири дела, дајући у првом делу основне теоријске поставке о транзицији и хронолошки приказ политичких, социјалних и економских промена кроз које је пролазила Црна Гора од 1990. године до данашњих дана. Праћењем промена које су се десиле у последњих тридесет година у црногорском друштву покушава да утврди степен утицаја које су оне имале на етничке идентитете припадника ромских група, при чему радваја оне који су последица промена на макро плану, од утицаја који су резултат интензивираниог социјалног инжињеринга претходних петнаест година. Делић промену мери на основу објективних параметара и субјективних доживљаја испитаника, који тим етничким идентификаторима и друштвеним праксама дају посебна значења. За анализу је изабрала питање порекла, језика и религије црногорских Рома.

У другом делу овог поглавља, дотиче питање порекла црногорских Рома и начина на који они перципирају првобитну земљу порекла, претходну земљу боравка и територију Црне Горе у којој живе већ више од пола века. Кандидаткиња износи теорију да Чергари и Роми-Муслимани још увек нису из садашњих позиција реинтерпретирали своју прошлост, нити везу са далеким прецима, а што би евентуално довело до стварања повезница међу њима. Ипак, ово питање оставља отвореним за даља истраживања због све већег институционалног деловања на етнички идентитет црногорских Рома. Делић истиче да је и веза са претходним местом боравка прекинута у великој мери, јер се показало да територијални/државни идентитет заузима важно место у мрежи осталих идентитета црногорских Рома. Он не само да овим групама потврђује место припадности, него служи и као маркер разлика између две ромске групе, с обзиром да Чергари присвајају црногорску територију због тога што су први дошли.

У трећем делу кандидаткиња се бави питањима језика, кога сматра кључним елементом приликом покушаја конституисања ромске нације, приказујући хронолошки след догађаја у вези са стандардизацијом и кодификацијом ромског језика у региону и Европи, од самих почетака до данашњих дана. Ставља акценат на механизме

конструкције националног идентитета и начина на који се покушавају превазићи разлике које постоје између многобројних ромских дијалеката и ромских група. Исте процесе прати у Црној Гори и указује да су активности на стандардизацији и кодификацији ромског језика у тој земљи тек у повоју, али да се црногорске институције и ромска елита служе истим механизмима као и остале државе, при чему посебно издваја мултикултуралне политике инкорпориране у образовни систем, где се у институционаним оквирима конструише представа о томе каква ромска култура треба да буде и шта о њој њени припадници треба да уче. Са друге стране, кандидаткиња наглашава да припадници две ромске групе говоре другачији ромски језик који им у идентификацијским процесима служи као маркер етничке разлике, а не етничке кохезије.

У четвртном делу Делић се бави питањима религије и религијског идентитета црногорских Рома, које је представила у неколико делова. У првом делу приказује религијско-магијске системе ромских група, у другом утицај празника Васиљца на конструкцију етничког идентитета, у трећем значај посмртних ритуала и улогу гробља приликом етничког дистанцирања, а у четвртном даје кратак приказ деловања мањих верских заједница унутар Ромске популације, покрећући тему о Ромима као двострукој (етничкој и верској) мањини.

Кандидаткиња истиче да су социјални и културни фактори који су утицали на религијско мишљење и понашање Рома у Црној Гори различити, што је допринело стварању супростављених религијских система и коришћења религије као маркера етничке разлике међу ромским групама. У случају Рома-Муслимана религијски идентитет је изједначен са етничким и ислам се перцепира као религија „правих“ црногорских Рома. С друге стране, религију Чергара Делић карактерише као религију ритуалистичког типа, без јединствене или општеприхваћене конфесије. Кандидаткиња износи став да је прихватању синкретистичких религија од стране црногорских Рома у великој мери допринело одсуство утицаја традиционалних верских институција. Религија се и у случају ових група показала као кључни маркер етничке разлике, која ће, како сматра Делић, бити главна препрека етничком и социјалном повезивању ових заједница.

У петом поглављу *„Ко год дикле поз! - „чување“ и конструисање културних идентитета посредством нових технологија,*“ кандидаткиња разматра начине на које су црногорски Роми усвојили технолошка достигнућа, тј. мобилни телефон, и искористили га у сврху контроле заједнице и спровођења друштвених правила, али и у

рушењу истих. Делић сматра да што је већа технолошка развијеност то су њени ефекти на заједницу израженији – у позитивном и негативном смислу. Овај двоструки ефекат тумачи као својеврсни сукоб традиционалног и модерног тј. реструктурирање хијерархијског односа моћи између старијих и млађих генерација унутар ромских група, посредством употребе модерних технологија. Оно на шта кандидаткиња ставља акценат је да су савремени друштвени токови много више утицали на промену неких укороњених културних образаца него што су то учинили дириговани утицаји институција.

У шестом поглављу *„Утицај „глобалног“ на „локално“ - црногорски Роми у доба капитализма,*“ кандидаткиња се бави утицајима економских промена. У првом делу поглавља бави се концептуализацијом богатства и сиромаштва у ромским заједницама, где закључује да се појам успешности код црногорских Рома не везује само за материјални иметак, већ и за поседовање нематеријалног добра, при чему су бројност деце, поштење и дарежљивост перципирани као највећи капитал. Делић сматра да је вишевековна нестабилност условила стварање механизма који су имали за циљ заштиту заједницу и равномерну расподелу економских добара свим члановима групе, чиме су Роми успевали да се економски али и етнички одрже. У другом делу, кандидаткиња представља начине на који су црногорски Роми током различитих временских периода зарађивали и на основу анализе наратива идентификује три периода: Титово или „златно доба,“ када су били економски слаби али социјално сигурни, „доба марке“ у којем су доживели највећи економски процват, а који им је омогућио да се држе традиционално установљених принципа дарежљивости и поштовања и, на крају, период након увођења евра и појаве великог броја расељених Рома и Египћана са Косова, који су означили као почетак деградирања моралних вредности и економске моћи. Упоређујући све периоде кроз које су прошли Роми у Црној Гори, Делић закључује да су и поред свих активности које су усмерене ка социјалној инклузији Рома домицилне црногорске ромске групе у процесу транзиције у најлошијем економском и социјалном положају. Из тог разлога, сматра, све је већи број оних који напуштају Црну Гору.

У седмом поглављу, *„Добре“ и „лоше“ традиције – култура „мађине“ против културе „већине,*“ кандидатиња преиспитује однос који Роми имају према својим традицијима, али и однос „већинског“ становништва, који одређене делове ромске традиције означава „лошим“ и покушава да их промени помоћу социјалног инжињеринга. Као негативни културни садржаји црногорских Рома идентификовани су: малолетнички

бракови, „куповина“ младе и друштвено установљено правило о невиности девојака приликом ступања у брак. Делић истиче да док се ове друштвене праксе код одређеног дела ромске заједнице и осталог црногорског становништва тумаче као нарушавање основних људских права и слобода, у ромској заједници се чувају и перципирају као неопходни механизми на основу којих заједница себе чува. Иако су обичаји константно подложни промени и у традиционалним ромским заједницама, кандидаткиња истиче да ромска заједница највише диже одбрамбене „бедеме,“ када људи са стране желе да директним утицајем сруше њихове традиционалне структуре. Из тог разлога, сматра да се у оваквим ситуацијама промена дешава знатно спорије него када је реч о недиригованим утицајима.

Осмо поглавље „Црнци“ и „Црногорци“ – *етнички стереотипи и етничка дистанца ромске заједнице и „већинског“ црногорског становништва*, подељена је у два дела у којима се испитује етничка дистанца и стереотипи црногорских Рома и осталог становништва кроз различите историјске периоде. Кандидаткиња износи теорију да је у зависности од друштвено-политичких збивања у Црној Гори зависио и степен дискриминације и етничке дистанце Црногораца према Ромима. Сматра да се ставови према Ромима увек заснивају на представи *њих* који су екстремно другачији и *нас* који смо увек бољи и супериорнији. Делић истиче да је однос између ромске мањине и црногорске „већине“ кроз читаву историју био однос између неједнаких друштвених субјеката, тј. између различитих култура који се заснивао на неједнакој расподели моћи у друштву. Из тог разлога овакви односи су често производили насилне ситуације у којима су Роми у већини случајева идентификовани као жртве, а припадници „већинског“ становништва као насилници. Током историје заједничког суживота Црногорци су већину времена прећутно прихватили Роме, али до ескалације насиља, од вербалних па до екстремних, долазило је сваки пут када Роми пређу друштвено успостављене границе. Кандидаткиња наглашава да су истраживања ставова и друштвених образаца понашања припадника „већинског“ становништва, у реалном и виртуелном свету, као и наративи црногорских Рома, показала да је порастом „видљивости“ ромских група у процесу транзиције у Црној Гори повећан и степен етничке дистанце и дискриминације према њима.

У Закључку, кандидаткиња Весна Делић даје осврт на рад, подсећа на основне хипотезе и износи крајње закључке дисертације.

Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертација Весне Делић представља самостално и оригинално научно дело, засновано на вишегодишњим, исцрпним истраживањима, које даје научни и друштвени допринос. Научни допринос огледа се у томе што ауторка нуди пионирски модел за анализу идентитета Рома у Црној Гори, чему се из етнолошке и антрополошке перспективе до сада није приступало. Према та заједница већ деценијама живи и делује у Црној Гори, аутори их до сада нису теоријски разматрали ни систематски проучавали. Уједно, закључци у овој дисертацији расветљавају различите појаве које су у вези са животом Рома, начине на које они себе доживљавају, како их други перципирају и на које начине настоје да свој етнички/национални и културни идентитет очувају и презентују у друштву. Гледано из друштвене перспективе, на основу појединачних закључака из овог рада, могуће је креирати или прерадити већ постојеће стратегије којима се регулишу односи између различитих етничких група.

5. Закључак:

На основу увида у докторску дисертацију *ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ РОМА У ПРОЦЕСУ ТРАНЗИЦИЈЕ У ЦРНОЈ ГОРИ*, комисија констатује да је кандидаткиња у потпуности одговорила на тему. Дисертација Весне Делић представља оригинално и самостално научно дело, које има научни допринос етнологији и антропологији, као и другим друштвено-хуманистичким наукама, док је емпиријско истраживање јасно конципирано, а значајан етнографски материјал касније адекватно аналитички обрађен. Написани рад је у складу с одобреном темом и испуњава све формалне, садржинске и квалитативне услове представљене у нормативним актима. Имајући све поменуто у виду, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да одобри одбрану докторске дисертације Весне Делић.

У Београду,
01.06.2020.

Комисија:

проф. др Саша Недељковић,
Филозофски факултет Универзитета у Београду

доц. др Ана Банић Грубишић,
Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Младена Прелић,
Етнографски институт САНУ